

Анотація. В даній статті розглядаються методи визначення фінансової стійкості підприємства з урахуванням особливостей функціонування будівельних підприємств. Зображені результати дослідження взаємозв'язку між типом фінансової стійкості та прибутковістю підприємства.

Ключові слова: фінансова стійкість, прибутковість, будівельні компанії, кореляційний аналіз, тип фінансової стійкості, власний капітал, позичений капітал.

Summary. This article is considered method of estimation of company's sustainability in building sector. It presents results of research interconnection between type of company's financial sustainability and profitability.

Keywords: financial sustainability, profitability, building companies, correlation analysis, type of financial sustainability, equity capital, loan capital.

*Рецензент д.е.н., професор ХНЕУ Пулипенко А.А.
Експерт редакційної колегії к.е.н., доцент УкрДАЗТ Сухорукова Т.Г.*

УДК 658.013.15

ОЦІНКА ВИКОРИСТАННЯ РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ В РИНКОВИХ УМОВАХ

Мягих І. М., докторант (НАУ м. Києв)

Розглянуті підходи до оцінки використання ресурсного потенціалу підприємств в ринкових умовах.

Ключові слова: економічний потенціал, ресурсний, виробничий, інформаційний, інвестиційний, інноваційний, управлінський потенціал.

Постановка проблеми. Ринкова економіка характеризується високим рівнем конкуренції та невизначеністю кон'юнктури і тому досягнення стійкого стану господарської системи підприємств України та їх ефективного функціонування вимагає розв'язання багатьох складних завдань. Одним із них є максимально повне використання потенційних можливостей, формування здатності швидко адаптуватися до мінливої ситуації на ринку.

Ефективність господарської діяльності підприємств визначається тим, наскільки ефективно вони використовують свої ресурси. Наявні ресурси підприємство розміщує у власних активах, які характеризують обсяг, склад і структуру його майнового потенціалу. Фінансовий потенціал визначається обсягом, складом і структурою джерел фінансування підприємства. Обґрунтованість розміщення фінансових ресурсів в активах є одним з основних принципів

забезпечення фінансової стійкості та платоспроможності підприємства.

У сучасних умовах механізм управління економічним потенціалом підприємств не повністю відповідає завданням підвищення ефективності роботи, отримання високих кінцевих результатів, поліпшення якості обслуговування. Особливу гостроту ця проблема набуває у зв'язку з обмеженістю самих ресурсів, що обумовлює необхідність постійного пошуку шляхів більш повного їх використання.

Аналіз останніх досліджень. Проблеми економічного потенціалу та визначення шляхів його ефективного використання знайшли відображення в працях вітчизняних та зарубіжних вчених таких як: І. Балабанов [1,2], С. Брігхем [4], І. Должанський [5], Н. Євдокимова [6], С. Казес [7], О. Корнилова [13], Н. Краснокутська [8], А. Садекова [13], А. Шеремет [14,15] та інших науковців. Незважаючи на зростання кількості

досліджень присвячених економічному потенціалу, ступінь наукової розробки цієї проблеми є актуальною і потребує подальшого дослідження. У зв'язку з цим, дослідженням стану та розробки напрямків підвищення ефективності використання економічного потенціалу підприємств, дозволить підвищити результативність їх фінансово-господарської діяльності та конкурентоспроможності на ринку товарів та послуг.

Виклад дослідження. В економічній літературі вивчення економічного потенціалу підприємства розглядається як складова та передумова визначення стратегії його розвитку. Його розглядали як елемент виробничих відносин щодо використання здатності трудових ресурсів до створення матеріальних благ, як сукупність наявних ресурсів для досягнення поставленої мети, як максимально можливий обсяг матеріальних благ та послуг, який можна отримати за умови раціонального використання ресурсів, як здатність підприємства виробляти продукцію та надавати послуги, та ін. На нашу думку, економічний потенціал підприємства - це сукупність природних умов, можливостей та ресурсів, що можуть бути використані для досягнення конкретних цілей в процесі взаємодії із зовнішнім середовищем.

Формування потенціалу підприємства - це виявлення стратегічних можливостей, ресурсів і резервів потенціалу, здатних підвищити конкурентоспроможність підприємства. Розвиток потенціалу - це «нарощування» потенціалу за рахунок виявлених резервів та конкурентних переваг. Нарощування потенціалу можливе як на етапі формування, так і в процесі його використання. Використання наявного потенціалу, нарощування його за рахунок резервів - основне завдання підприємства. При цьому, слід враховувати, що сильні сторони являються потенціалом підприємства, а слабкі - резервом потенціалу. Завданнями підприємства є використання сильних позицій при одночасному усуненні слабких позицій.

Класифікація сильних і слабких позицій складових потенціалу підприємства дозволяє: виділити основні слабкі і сильні позиції підприємства та вирішити головне завдання - виявити стійкі конкурентні переваги з метою подальшого нарощування функціональних складових потенціалу. Класифікація видових проявів економічного потенціалу дозволяє досліджувати його за ступенем реалізації, за функціональними напрямками, за принципами ієрархії, за сферою реалізації, тощо. Головною складовою економічного потенціалу підприємств є ресурсний потенціал, який являє собою систему різних видів ресурсів. При цьому він визначається не просто кількістю і якістю ресурсів, які є в

розпорядженні підприємств в даний момент, а й їх оптимальним співвідношенням, відповідністю із величини і складу потребам вирішуваних завдань.

В економічній літературі немає однозначної думки щодо складу ресурсного потенціалу, тому, на наш погляд, необхідно виокремлювати виробничий потенціал, кадровий, фінансовий, інформаційний, інвестиційний, інноваційний, управлінський. Важливим моментом є своєчасність надання оцінки ефективного використання ресурсів підприємства. Так, питання про вартість кадрового потенціалу є важливим, коли в силу певних причин передбачають серйозні кадрові перестановки, або змінюється власник, так як входить складовою частиною до поняття «гудвіл», тобто, різниця між балансовою вартістю активів підприємства, та його реальною продажною ціною.

Тільки останнім часом був запропонований метод такої оцінки, суть якого становить обрахування реальної, ринкової індивідуальної вартості працівника не як штатної одиниці, а як конкурентної людини, що вміє виконувати ті чи інші завдання. Вартість кадрового потенціалу підприємства - це сукупна оціночна вартість усіх працівників підприємства. Оціночна вартість окремого працівника (В) є розрахунковою величиною, що дорівнює добутку виплачуваної або передбачуваної заробітної плати працівника (ЗП) та коефіцієнт Кгкп - (гудвіл кадрового потенціалу):

$$B = \text{ЗП} \times \text{Кгкп}$$

Однак, у такому вигляді цей метод не забезпечує адекватного розрахунку Кгкп, тому що рекомендовані коефіцієнти для визначення цього показника є суто емпіричними, які на свій розсуд формально призначає особа, що здійснює оцінку. З метою усунення наведених недоліків запропоновано метод об'єктивізації визначення коефіцієнтів гудвілу, засновані на автоекспертній взаємооцінці особистих якостей працівників самим персоналом підприємства. Метод заснований на припущенні, що співпрацівники оцінюють колегу об'єктивніше, ніж керівництво, а тим більше, запрошений експерт. Відмінністю методу є те, що «всі оцінюють усіх», однак аналіз анкет здійснюється анонімно. Оцінка відбувається за 5 - ти бальною шкалою на підставі анкети, в якій перелічені декілька найбільш важливих як особистісних, так і професійних якостей працівника, серед яких найголовнішими були: якість роботи; обсяг робіт (кількість); присутність на роботі (дисципліна); лояльність до організації (відділу).

На підставі отриманих даних виводяться групові оцінки якостей кожного співробітника:

$$X_i = \sum_{h=1}^i \sum_{j=1}^m g_h x K_j (i = 1, 2, \dots, n),$$

де, g_h - вагові коефіцієнти показників порівняння об'єктів;

K_j - коефіцієнт компетентності експертів, що наведені в табл.1.

На підставі розрахованих індивідуальних значень розраховується арифметичне середнє для всього підприємства, на яке діляться індивідуальні значення $K_{гкп}$, які можуть мати значення як більше одиниці, так і менше від неї, та які вже й підставляються у формулу для розрахунку оціночної вартості працівника.

Таблиця 1

Коефіцієнти компетентності експертів

Критерії відповідності	Значення коефіцієнтів компетентності		
	Повна відповідність (1,0)	Часткова відповідність (0,75)	Мала відповідність (0,5)
Близькість робочого місця	Працівник того ж самого відділу	Працівники територіально сусіднього відділу	Працівники територіально віддаленого відділу
Стать експерта	Працівники однієї статі	Працівники протилежної статі	
Стаж експерта в підприємстві	Стаж роботи понад один рік	Стаж роботи менше одного року	

Використання методу експертних оцінок допомагає формалізувати процедуру збору, узагальнення й аналізу думок з метою перетворення їх у форму, найзручнішу для ухвалення обґрунтованого управлінського рішення та ефективного використання трудового ресурсу як одного з економічного використання потенціалу підприємства.

Одним із складових ресурсного потенціалу є фінансовий. Питанням оцінки фінансового стану присвячено безліч праць авторів різних країн. Засновниками розробки й розвитку цього питання вважають представників англо - американської школи (Фоулк Р., Сміт Р., Хорріган Дж. і т.д.). У Росії останні дослідження з цих питань висвітлено у працях Ковальова В, Сайфуліна Р.[15], Шеремета А. [14,15], та інших авторів, в Україні у працях – Бланка І. [3], Покропивного С.[12], Поддєрьогіна А.[11], та інших. При цьому використовуються різні підходи та методології оцінки фінансового стану підприємства.

Аналіз вітчизняних та зарубіжних джерел літератури дав змогу виокремити такі методи оцінки фінансового стану підприємства: коефіцієнтний; інтегральний; безбитковий; рівноважний.

В світовій практиці широко застосовується коефіцієнтний метод. Він базується на розрахунку системи коефіцієнтів та має безліч модифікацій, які з урахуванням світового досвіду і з позицій обліку аспектів діяльності підприємств можна, використовуючи мінімальну кількість коефіцієнтів, систематизувати в такий спосіб: склад елементів оцінки фінансового стану підприємства; майновий стан - величина і стан майна підприємства; ліквідність - здатність

підприємства продати активи з метою отримання коштів для сплати своїх зобов'язань; платоспроможність - здатність підприємства своєчасно та повністю виконувати свої зобов'язання за всіма операціями грошового характеру на певний час; прибутковість - наскільки ефективно використовують ресурси, що забезпечують отримання конкретного доходу; рентабельність - наскільки прибуткова діяльність підприємства.

При комплексній оцінці фінансового стану підприємства найзагальніші показники його діяльності аналізують у динаміці і групують за двома напрямками. До першого напрямку включають показники й чинники доброго фінансового стану: стійку платоспроможність; ефективне використання капіталу; своєчасну організацію розрахунків; наявність стабільних фінансових ресурсів. До другого напрямку включають показники незадовільного фінансового стану: відсутність власних оборотних коштів; неефективне розміщення ресурсів; наявність стійкої заборгованості платежів; негативні тенденції у виробництві. До загальних показників комплексної оцінки фінансового стану підприємства належать показники доходності абсолютна величина прибутку чи доходу і рентабельності (відсоткове відношення прибутку від реалізації продукції до її собівартості або товарообігу).

Комплексний метод дає змогу виявити проблемні напрямки в діяльності підприємства і досліджувати причини, що їх зумовили, однак на його основі дуже складно зробити обґрунтовані висновки про фінансовий стан підприємства в цілому. Цей метод дуже трудомісткий, йому

властиві усі недоліки коефіцієнтного методу, що обмежує можливості його використання на практиці, особливо в тому разі, коли необхідна оперативна оцінка фінансового стану підприємства.

Отже, зроблена критична оцінка трактувань сутності фінансового стану підприємства та методичних підходів до його аналізу й оцінки свідчить про потребу універсалізації трактування поняття «фінансовий стан підприємства» та удосконалення методик проведення різних видів аналізу (експрес, поглибленої та інтегральної оцінки).

Відмінності у методичних підходах і наявність великої кількості показників призводять до певних труднощів та розбіжностей у намаганнях встановити фінансові позиції підприємства. Розрахунки мають суб'єктивний характер, що призводить до відповідних диспропорцій у формуванні активів підприємства та їхніх джерел. Це певною мірою відбивається на характері відносин підприємства з різними фінансовими інститутами, що, в свою чергу, відбивається на процесі виробництва. Нестача власних активів, а також відсутність кредитів зумовлює багато підприємств зменшувати обсяги випуску продукції, що впливає на ринкову кон'юнктуру і в цілому на економіку країни.

Інформаційний потенціал характеризує можливості інформаційної бази системи гарантувати забезпечення потреб в достовірній інформації для прийняття управлінських рішень, володіння працівниками сучасними методами обробки даних, прогресивними інформаційними технологіями. При цьому інформація відіграє не допоміжну, а об'єднальну функцію стосовно інших елементів економічного потенціалу. Нагальною проблемою для споживчої кооперації є впровадження комп'ютерних програм для обліку, аналізу та планування господарських процесів, які відрізняються мінливістю та ризиковістю.

Інноваційний потенціал визначається застосовуваними технологіями, науковими розробками, наявними ліцензіями і т.п. і може певною мірою характеризуватися розмірами нематеріальних активів. Саме технологія визначає форми зв'язку елементів виробництва, просторові та часові зв'язки між речовими елементами та стадіями виробництва.

Інвестиційний потенціал показує можливості споживчої кооперації щодо формування та відновлення основних фондів з метою забезпечення необхідного рівня конкурентоспроможності продукції та послуг.

Управлінський потенціал показує можливості сформованої організаційної структури

управління забезпечувати високий рівень ефективності функціонування підприємства в умовах нестабільності зовнішнього середовища. Водночас і підприємницькі здібності, що є спонукальним мотивом створення та функціонування підприємства, беруть участь у формуванні ресурсного потенціалу.

Склад і зміст ресурсного потенціалу, механізми його формування суттєво відрізняються залежно від галузі, сфери діяльності суб'єкта господарської діяльності. Однак, саме стан та рівень використання ресурсного потенціалу обумовлюють ефективність його діяльності.

Розвиток економічного потенціалу можливий тільки при вирішенні цілої низки проблем:

- якісного оновлення, розширення та модернізації матеріально-технічної бази;

- проведення гнучкої закупівельної політики щодо формування товарних ресурсів, товарних запасів, надходження сировини та матеріалів;

- заміни працівників апарату управління, які не змогли адаптуватися до роботи в ринкових умовах; поповнення трудових ресурсів молодими, ініціативними кадрами з числа випускників навчальних закладів Укоопспілки;

- оптимізації організаційної структури управління та розробки мотиваційної моделі зацікавленості працівників підприємств у результатах індивідуальної й колективної праці;

- забезпечення високої швидкості обороту капіталу та поповнення власних оборотних коштів;

- формування сучасної інформаційної бази для прийняття обґрунтованих управлінських рішень, діагностики та запобігання кризовим явищам;

- впровадження сучасних технологій виробництва промислової продукції, обґрунтування асортиментної політики виробничих підприємств шляхом проведення маркетингових досліджень;

- залучення до розробки та реалізації інвестиційних проектів підприємств різних форм власності та господарювання;

- поновлення інтеграційних зв'язків як всередині підприємств так із різноманітними суб'єктами з якими підприємство має справу;

- обґрунтування місії та стратегії діяльності кожного підприємства.

Висновок. Оцінка можливостей економічного потенціалу є важливим завданням та передумовою стратегічного управління та спрямована в майбутнє споживчої кооперації. Вони визначають її конкурентоспроможність на цільовому ринку та за, відповідного управління трансформуються в конкурентні переваги.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Балабанов И.Т. Анализ и планирование финансов хозяйствующего субъекта. — М. : Финансы и статистика, 1998. — 112с.
2. Балабанов И.Т. Основы финансового менеджмента: Учеб. пособие для сред. спец. учеб. заведений. — 3.изд., доп. и перераб. — М. : Финансы и статистика, 2000. — 528 с.
3. Бланк И.А. Финансовая стратегия предприятия. — Эльга, 2004 г. — 720 с.
4. Бриггем С.Ф. Основы финансового менеджмента: Пер.з англ. / Державний національний ун-т ім. Т.Г.Шевченка. Кафедра фінансів, грошового обігу та кредиту. — К. : ВАЗАКО, 1997. — 1000с.
5. Должанський І.З. та ін. Управління потенціалом підприємства. - К.: ЦНЛ, 2006.- 362с.
6. Євдокимова Н.М., Кірієнко А.В. Економічна діагностика: Навч.-метод.посіб. - К.: КНЕУ, 2003.- 110с.
7. Казес С., Нешпорова А. Ринки праці у перехідний період: Урівноваження гнучкості та захищеності в Центральній та Східній Європі / В.І. Костиця (наук.ред.), А.П. Крупа (пер.), Л.В. Савчук (пер.). — Женева : МБП, 2004. — 179 с.
8. Краснокутська Н.С. Потенціал підприємства: формування та оцінка. - К.:ЦНЛ, 2005.-352с.
9. Маркарян З.А., Герасименко Г.П. Финансовый анализ. — М., — 1997.
10. Методика інтегральної оцінки інвестиційної привабливості підприємств та організацій: Наказ Агентства з питань запобігання банкрутству підприємств та організацій № 22 від 23 лютого 1998 року.
11. Поддєрьогін А.М. та ін. Фінанси підприємств. Підручник, 3-тє вид., перероб. та доп. - К.: ІКНЕУ, 2000. - 460 с.
12. Покропивний С.Ф. Економіка підприємств. Підручник. 2-е вид., перероблене та доповнене. К.: КНЕУ, 2005 р. - 528 с.
13. Садеков А.А., Корнілова О.В. Ефективність матеріального стимулювання праці в торгівлі / Донецький держ. ун-т економіки і торгівлі ім. М.Туган-Барановського. — Донецьк : Видавництво ДонДУЕТ, 2003. — 172с.
14. Шеремет А. Д., Ионова А. Ф. Финансы предприятия: менеджмент и анализ: Учеб. пособие для студ. вузов, обучающихся по экон. спец. и направлениям: Учебник для претендентов на получение квалификац. аттестата аудитора / Московский гос. ун-т им. М.В.Ломоносова. Экономический факультет. — М. : Инфра-М, 2004. — 537с.
15. Шеремет А. Д., Сайфулин Р. С. Методика финансового анализа.— М. ИНФРА-М, 1996. —172 с.

Аннотация. Рассмотренные подходы к оценке использования ресурсного потенциала предприятий в рыночных условиях.

Ключевые слова: экономический потенциал, ресурсный, производственный, информационный, инвестиционный, инновационный, управленческий потенциал.

Summary. The considered approaches to estimation of the use of resource potential of enterprises in market conditions.

Keywords: economic potential, resource, production, informative, investment, innovative, administrative potential.

Рецензент к.е.н., доцент УкрДАЗТ Прохорова В.В.
Експерт редакційної колегії к.е.н., доцент УкрДАЗТ Якименко Н.В.